

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List II.

V Ljubljani, 1. junija 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

II.

Iz ljubezni do matere izvira ljubezen do vsega tega, kar je imela mati, in kar je nam dala. In po vsi pravici smemo ljubiti to, dala nam ni gotovo nič slabega. Podelila nam je svoje mleko, da smo mogli živeti; čedila nas je, ko smo se umazali; nosila nas je okrog, ko nismo mogli hoditi; vcepila nam je pa tudi v serce perve nauke, kako se imamo obnašati, da bomo prijetni Bogu in ljudem in učila nas je govoriti.

Govorila je z nami en jezik. Imenujemo ga zato materni jezik. Kramljali smo ga za njo, dobro in slabo. V začetku smo ga govorili seveda napačno, ali ona nam ga je popravljala, kakor je vedela in znala. Ako nas ga tudi ni slovnično naučila, nič ne dé; naučila nas ga je vendar, kakor ga je sama znala. Mi smo pa menili, da ga zna ona najbolje. Bili smo srečni, ko smo imeli njo za učiteljico. Pela nam je pesni, mi smo peli za njo. Pripovedovala nam je povesti, in mi smo jo poslušali pazljivejše nego zdaj marsikaj zanimivišega. Ko je molila, molili smo za njo, kakor smo mogli. Ko se vračala odkod domov, skakljali smo veseli krog nje, in se veselili, da je zopet doma. To so bile rajske ure našega življenja.

Ali postali smo stareji. Začeli smo hoditi v šolo, učili smo se slovniških oblik, začeli smo gladiti jezik, ki ga nas je naučila mati. Ona ga je sedaj znabiti slabše govorila, kot mi; ali vse eno smo jo spoštovali in ljubili. In ko smo se pozneje naučili tudi kacega tujega jezika, govorili smo vendar najraje maternega.

Naposled smo stopili v življenje. Kar smo tu videli je strašno. Jezik, ktereга nas je naučila mati, smo slišali zasmehovati, in drugi čisto tuji govor povzdigovati. Bolelo nas je to. Ali kaj smo hoteli? Videli smo celo svoje domačine se pridruževati zaničevalcem materinega jezika, videli smo jih, še huje mu nasprotovati nego tujce. Vžalilo nas je to močno. Začeli smo ga mi zagovarjati, potegovali smo se za njegove pravice, jeli smo se pripraviti z njimi, skušali smo jih prepričati, da nimajo prav. Ali oni so se nam smejali, imenovali so nas sanjače, fanatike i. t. d. Mi smo si pa mislili svoje in terpeli.

Videli smo tudi, da se zaničevalcem našega jezika godi mnogo bolje, nego nam. Jeli smo omahovati. Ali ljubezen do maternega jezika je zmagala. Ostali smo mu zvesti, dà, celo bolje smo ga ljubili, nego poprej.

Blagor vsacemu, ki mu je ostal zvest! On je mož, ki vsacemu lahko gleda v obraz, lahko povsod zine resno besedo. On je značaj. Ako pa zatajimo svoj materni jezik, ne vemo kaj in kako naj delamo. Iz enega kota se zaletujemo v drugega. Tako v dvomljivosti nam teče življenje, s katerim nismo domovini, niti njenim nasprotnikom kaj koristili. Bili smo celo življenje pol miši pol tiča, imeli smo pa le lastnosti miši ali le tiča. Ako smo bili miši, in smo videli zmagovati tiče, hitro smo odvergli mišje lastnosti, ter razkrili tiče.

Sedanji čas potrebujemo značajev. Stvarimo si jih z odgojo! Ali ravno z njo si jih pokvarimo mnogo. Med Slovenci na pr. ni še tako zelo vkoreninjena ideja, da smo Slovenci. Stareji ljudje hočejo vedno biti Kranjci, celo taki so, ki menijo, da je slovenski jezik čisto kaj drugega kot kranjski. Ako sliši otrok svojega očeta reči: jaz in ti sva Kranjca, drugje pa zopet da je Slovenec, jame že dvomiti, kaj je prav za prav. Naj pa sedaj še sliši reči, da je Avstrijan, je že ves zmeden. Eden mu pravi, da je to, drugi, da je ono, in naposled res ne vé, kaj je. Tako se že v mladosti spodkopujejo značaji. Vender je tudi v tem že mnogo bolje.

Učimo torej otroka ljubiti svoje stariše, in pred vsem svojo mater. Ako njo ljubi z vso iskrenostjo svojega serca, bode ljubil tudi vse stvari, ki so z njo v dotiki, pred vsem hišo, v kateri se je rodil, potem svoj rojstni kraj, ljudi, ki žive z njim v rojstnem kraju, dalje svojo domovino in državo, v kateri je njegova domovina. Ako je prišel po tem potu do te ljubezni, bode ostal stalen v nji. Ako smo ravnali tako, delali smo po pedagogičnem pravilu: hodi od bližnjega do daljnjega. Ker je v šoli to pravilo tolike važnosti, zakaj bi neki ne bilo tu!

12.

„Domovina, mili kraj!“ poje slovenski pesnik. Marsikdo je že zdihoval tako, ako je bil oddaljen od nje. Pesnik nam tedaj s temi besedami pove le naše lastne občutke; on jih je vzel iz svojega in našega

serca, ter jih nam zopet podal v lepi besedi. Pesnik ima serce kot mi, on čuti kot mi; ali on ima tudi dar, nam te občutke razodeti v lepi obliki, česar pa mi nimamo. Pa tudi njegovi občutki niso kar taki, kot naši. On občuti gorjé, pa tudi radost človeštva popolneje. Med tem ko se mi zatopimo čisto v materielnost, živi on le svojim idealom. Pesniki so naši pravi angelji varuhi; ako bi njih ne bilo, bi se človeštvo potopilo že zdavnej v ono suhoparnost, katere pri nobenem ne vidimo radi.

Pesniki nas navdušujejo za vse lepo. Oni so tudi pravi pridigarji ljubezni do domovine. Ako mi z lastnimi očmi pogledujemo domače kraje, se nam zdé taki, kot drugje, tuji celo se nam vidijo lepši. Pesniki pa gledajo domača tla drugače. Lipa, ki vzraste na domači zemlji, jim je toliko, kot cedra libanonska; vijolica, ki cvete na domačem berdu; jim je lepša, kot vse rože kacega orientalskega verta. Te svoje nazore spleto v pesen, jo podadó nam, ter nas tako navdadó s svojimi občutki.

Vsacega človeka dolžnost je, ljubiti svojo domovino, če je tudi tako peščena, kot puščava Sahara ali kamenitna, kot Kras. Isto dolžnost, ki ga veže ljubiti svojo mater, ga sili ljubiti tudi domovino. Z veseljem se spominjamo na one kraje, v katerih smo bili kedaj srečni. Ali pa niso bile one najsrečnejše ure našega življenja, v katerih smo živeli doma med svojimi znanci in prijatelji? Gotovo nismo bili nikdar veselejši, kot takrat. Oj, blaženi oni časi, v katerih smo mislili, da se za bližnjimi gorami svet neha, v katerih nismo poznali hujšega zla, kot lakote. Ali postarali smo se, jeli smo spoznavati tuje kraje in deželi, in nismo bili več zadovoljni, in srečni tudi ne.

Moja domovina je ves svet, pravi marsikdo. Kjer se mi dobro godi, tam sem doma. Kaj morem za to, da sem rojen v tej ali uni deželi. Na teh besedah spoznamo tako imenovanega kozmopolita.

Kako prazne so te besede! Preglejmo jih natančneje. Pervič: moja domovina je ves svet. Ali je to mogoče? Kakor niso vse žene, kar jih je na svetu, tvoje matere, tako tudi ne morejo biti vse dežele sveta tvoja domovina. In taki ljudje se ustijo, da ljubijo vse ljudi. Jaz ne vem, kako je to mogoče. Ako se ne more človek navdušiti za tako majhen kosec zemlje, kot je njegova domovina, kako se bo navdušil za ves svet. Čudne prikazni, ali resnične. To so oni ljudje, pred katerimi nas svari Rousseau, rekoč: „Ne zaupajte jim, ki vedno v daljavi iščejo dolžnosti; oni ljubijo Tartare, da jim ni treba ljubiti svojih bližnjih“.

Drugič pravijo kozmopoliti: Kjer se mi dobro godi, tam je moja domovina. Ali ne delajo tako živali? Kobilice lete iz kraja v kraj, se spuščajo na tla, kjer je dosti paše, in ko vse požró, lete dalje, kjer jim zopet zeleni trava. Tako delajo podgane, miši in žabe. Tako ravnanje je pač nespodobno za človeka. No, poreče znabiti kdo; kaj je pa človek drugega kot dvonožna dojlina žival. Dojlilke se dele v več družin,

in k eni teh spada človek. Konj je tudi dojlka, ali imenuje se konj; ena iz med njih se pa imenuje človek. To je jasno. — Ako slišimo koga tako govoriti, je najpametneje, da molčimo; ali k večemu recimo: Konja menda vendar ne boš primerjal človeku.

Ta pogovor, kateri sem zapisal tu, sem imel v resnici na Dunaji z nekim človekom, ki se rad zove kozmopolit. Kakor je to govorjenje čisto brez jedra in temeljitosti, tako je večidel vse. Če gremo tako daleč, da primerjamo človeka z živaljo, ga moramo meriti tudi z glisto, s červom in družimi nižimi živečimi stvarmi, kar bode pa vsak pameten človek izprevidel, da ne gre.

Če že primerjamo koga z živaljo, nam je mogoče le kozmopolita. On je po vsem svetu doma, kot miši in podgane. Te gredo povsod za človekom, ter ga nadlegujejo povsod kakor kozmopoliti nas s svojimi praznimi besedami.

Tretjič reko kozmopoliti: Kaj morem za to, da sem rojen v tej ali oni deželi? — To je resnično, da ne more nič za to. Pa tudi za to ne more nič, da je človek. Snovi, iz katerih je sestavljeno njegovo truplo, bi bilo primerno tudi za kako žival; saj obstoji živalje truplo iz istih tvarin, iz katerih človeško. Še bolj bi bilo, ako bi bil tak človek žival. Ko bi bil na pr. lev, bi zamogel prebivati le v gorkih krajih, tedaj bi mu ne prišlo nikdar v glavo, da je njegova domovina tudi na severnem tečajniku; ako bi bil on lama, bi zamogel živeti le v gorah; ako bi bil riba, bi se zamogel gibati le v vodi i. t. d. Ako bi bil on žival, bi bili mi odrešeni, poslušati take abotnosti.

Taki ljudje so kozmopoliti. Pa še druge imamo, tako imenovane nevtralne. Oni pravijo: mi nismo ne to, ne to, mi smo nevtralni, t. j. mi smo nekaj med tem in tem. Kozmopolitom je ves svet domovina, nevtralni pa nimajo nobene. Ti ljudje ne spadajo niti k rudinstvu, niti k živalstvu, niti k rastlinstvu. Vsaka stvar na zemlji je nekaj. Zlato je rudnina; ima vse one lastnosti, ki jih imajo rudnine; hrast je rastlina, konj je žival, ali nevtralen človek ni nič. Na take ljudi bi se dal dobro oberniti Lesingov epigram, ki pravi: „Tu počiva Nitul, ki je še le s smertjo imel nekaj dobička: on je postal iz nič prah“.

Čas je že, da zapustimo kozmopolite in nevtralne ljudi, ter se povrnemo zopet k domovini. Njo mora vsak ljubiti, in to dolžnost izvršujejo tudi mnogi. Različni so pa vzroki, zakaj jo ljubijo. Eden je dosegel v nji časti in bogastva, ktereга bi drugje ne bil; drugi je navdušen za njo zató, ker so tudi drugi, ker se boji sicer osramoten biti; tretji jo pa ljubi iz prepričanja, in ta jo ljubi v pravem pomenu. (Dalje p.)